

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم حدیث

گرایش کلام و عقائد

عنوان

تکفیر مخالفان در قرآن و روایات اهل بیت علیهم السلام

استاد راهنما

حجه الاسلام و المسلمین دکتر سید کاظم طباطبایی

استاد مشاور

حجه الاسلام و المسلمین رسول رضوی

دانشجو

محمد شاه حسینی

سال و ماه دفاع

بهمن ماه سال 1390

صلى الله عليه وسلم

«تمامی حقوق این اثر متعلق به دانشکده علوم حدیث است»

طی‌علی!

این است آنچه در اندازه من بود،

و چیست آنچه برازنده تو باشد؟

خدا را بواسطه نعمت آشنایی با دوستان اهل بیت علیهم السلام در

مجموعه دار الحدیث سپاسگذارم و آرزوی توفیق روز افزون

برای موسسین و تلاشگران این موسسه را دارم

و از همه اساتید بزرگوارم خصوصا

استاد ارجمند دکتر طباطبایی

استاد گرامی آقای رضوی

و آقای خالقی عزیز

مشکرم

چکیده

تکفیر سلاحی موثر برای جداسازی پلیدی و کفر از دامن اسلام است، دقت و توجه به معیارها و موارد جواز تکفیر در بکار گیری صحیح و بجا از آن ضروری است.

شناخت دایره اسلام و مسلمین و تفکیک آن از دایره مومنین دارای اهمیت فراوانی است. حریم اسلام و مسلمین دارای قداست و ارزش فوق العاده ای است که ورود به آن سهل و آسان است و خارج کردن مسلمانی از این حریم به دلیلی یقینی نیازمند است. ابراز شهادتین برای قرار گرفتن در دامن اسلام و در زمره مسلمین کفایت می کند و روایاتی که متضمن کفر برای گروه هایی از مسلمین می باشد بیانگر کفر در مقابل درجات عالی اسلام و ایمان هستند و این با کفر به معنای خروج از اسلام کاملاً متفاوت است. خلط این دو مبحث، لغزشگاهی است که اشتباه در آن منجر به خسارت های جبران ناپذیر بر پیکر اسلام خواهد شد.

طبق آیات و روایات اهل بیت علیهم السلام عواملی مانند ارتداد و یا انکار ضروری دین می تواند شخص را از اسلام خارج کند که به معنای انکار شهادتین می باشد و یا بازگشت به انکار شهادتین یا یکی از آن دو دارد البته باید توجه داشت، اگر مسلمانی سخنی بگوید که لازمه سخن او انکار نبوت و یا توحید باشد با شرایطی از جمله توجه به این لازمه و قبول این لازمه، می توان نام مرتد بر او گذاشت.

گروهی معتقدند هر چند گروه های مختلف مسلمین را در دنیا مسلمان بدانیم اما خداوند با همه آنها در آخرت بسان کافران معامله خواهد کرد. این سخن را صحیح نمی دانیم زیرا هر چند ولایت و امامت ائمه اطهار علیهم السلام رکن بی بدیل اسلام است و ائمه علیهم السلام حجت بر مردم هستند، اما در صورت جهل و نرسیدن این اصل به مردم، نمی توان منکر امامت ائمه را کافر پنداشت و معامله خد اوند بر اساس همین علم و یا جهل، قبول و یا جحد و مبارزه با حق و حقیقت است.

کلید واژه ها: تکفیر، کفر، معیار مسلمانی، دایره اسلام، مراتب کفر، مراتب ایمان، تکفیر اعتقادی

فهرست مطالب

7	فصل اول: کلیات و مفاهیم.....
8	مقدمه.....
9	1.1- بطن مسئله.....
9	1.2- بسترینه تحقیق.....
10	1.3- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
11	1.4- مفهوم شناسی کفر و تکفیر.....
11	1.4.1- معنای لغوی.....
12	1.4.2- معنای اصطلاحی.....
14	1.5- مراتب و انواع کفر.....
15	1.6- مراد از مخالفان.....
16	1.7- روش تحقیق.....
17	فصل دوم: بررسی دلایلی جواز و عدم جواز تکفیر.....
18	گفتار اول: دلایلی عدم جواز تکفیر.....
19	2.1.1- مقدمه: معنای کفر در روایات.....
22	2.1.2- ادله قرآنی.....
24	2.1.3- ادله روایی.....
24	2.1.3.1- ابراز شهادتین.....
29	2.1.3.2- قبول اسلام از روی ترس و اضطرار.....
30	2.1.3.3- اسلام مولفه القلوب.....
31	2.1.3.4- دارا بودن ظاهر اسلام.....
35	2.1.3.5- تفاوت دایه اسلام و ایمان.....
39	2.1.3.6- جایگاه منافقین در دایه اسلام.....

40	2.1.3.7	نماز مانع از قتل
40	2.1.3.8	اسلام جاهلان به ولایت
42	2.1.3.9	اسلام مردم مدینه بعد از وفات پیغمبر (صلی الله علیه و آله)
45	2.1.3.10	حضرت امی و طرفداران خلفای سه گانه
47	2.1.3.11	دعای امام سجاده برای اهل سنت
49	2.1.4	سریه معصومین (علیهم السلام)
49	2.1.4.1	سریه پیغمبر (ص) در برخورد با منافقین
49	2.1.4.2	برخورد ائمه اطهار (علیهم السلام) با اهل سنت
51	2.1.4.3	ازدواج بری هاشم با بری امی و بری عباس
52	2.1.5	نهی از تکفیر در کلام معصومین (علیهم السلام)
52	2.1.5.1	تکفیر مومن مانند قتل اوست
53	2.1.5.2	درجات متعدد ایمان
56	2.1.6	سخن فقها بیامون دایه اسلام و کفر
62	2.2	گفتار دوم: دلایلی جواز تکفیر
62	2.2.1	ادله روایی جواز تکفیر
62	2.2.1.1	ارتداد مسلمین بعد از رحلت پیغمبر اکرم (صلی الله علیه و آله)
62	2.2.1.1.1	احتمالات در معنای ارتداد بعد از نبی (صلی الله علیه و آله)
67	2.2.1.1.2	نظر مختار در معنای ارتداد بعد از نبی (صلی الله علیه و آله)
69	2.2.1.2	امامت معیار کفر و ایمان
71	2.2.1.2.1	معنای کفر در این روایات
73	2.2.1.2.2	بررسی یک اشکال
74	2.2.1.3	مرگ جاهلی
77	2.2.2	سخن فقها بیامون منافقین و احکام آنان
79		فصل سوم: اسباب کفر و عوامل تکفیر

80	3.1- گفتار اول: ارتداد و انکار ضروری دینی
82	3.1.1- انکار ضروری دینی
85	3.1.2- منکر حکم مجمع عاری
86	3.1.3- انکار غبی ضروری دینی
87	3.1.4- آلی امامت ضروری دینی است؟
89	3.2- گفتار دوم: محاربه با امام
89	3.2.1- ادله بر اسلام محاربتی
94	3.2.2- ادله بر کفر محاربتی
95	3.2.3- نظر علما
99	3.3- گفتار سوم: نصب
101	3.4- گفتار چهارم: تکفیفهای نقل شده از ائمه اطهار (علیهم السلام)
101	3.4.1- تکفیف مربوط به توحیحی نبوت
102	3.4.2- تکفیف مربوط به امر امامت و ولایت
103	3.4.3- تکفیف مربوط به فروع دینی
103	3.4.4- تکفیف مردم شهرها و فرقه ها
105	فصل چهارم: تکفیر اعتقادی
107	4.1- جاحدنی و منکرینی
108	4.2- مستضعفینی
113	4.2.1- جایگاه ی مکن کفر و ایمان برای مستضعفینی
114	4.2.2- اعمال مستضعفینی
116	4.2.3- سرنوشت مستضعفینی
120	4.2.4- اقتضای عدالت خداوند در حق مستضعفینی

منابع

121.....

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

مقدمه

تکفیر راهکاری موثر برای مصون داشتن حریم اسلام از کفر است . اما متأسفانه استفاده نادرست از این حربه روزهای تلخی برای دنیای اسلام رقم زده است . تکفیر از جمله مباحثی بوده است که دنیای مسلمانان را خیلی زود درگیر پیچ و خم های خشن و سیاسی خودش کرد. از اولین گروه هایی که به تکفیر جدی مسلمین پرداختند، توسط امیر المومنین علی (علیه السلام) به قتل رسیدند و یکی از همین گروه که خود را مسلمان واقعی و علی را کافر می پنداشت، امیر مومنان (علیه السلام) را به شهادت رسانید.

تکفیر حربه ای برنده است، گاه ابزار سیاست بازی های گروهی برای بیرون راندن رقیب از میدان سیاست و حکومت بوده است . تاریخ نه چندان دور نشان می دهد درگیری های مذهبی میان مسلمین بستری برای استفاده سیاسی از تکفیر بوده است . مانند بازار داغ تکفیر در جریان جنگ های عثمانی با ایرانیان و سایر جنگ ها که بعدها مشخص شد دغدغه اسلام و کفر هم در میان نبوده است.

و گاه از روی جهل و نادانی، مانع بروز و ظهور علمی و یا اجتماعی مومنان و متأسفانه مانعی بزرگ برای وحدت و پیشرفت مسلمانان شده است . مانند عالمان وهابی که قبل و بعد از رسیدن به قدرت همواره مسلمین را تکفیر و خود را مسلمان واقعی پنداشتند

و گاه بواسطه گروه های مختلف مسلمین سخن یکدیگر را نفهمیده اند بستری برای تکفیر و خارج کردن یکدیگر از صحنه اجتماعی و علمی مسلمین شده اند . بسیاری معتقدند تکفیری که بین عرفا و فلاسفه و دیگر علمای مسلمان افتاده است بواسطه تفاوت ادبیات در سخن گفتن و نفهمیدن منظور و سخن یکدیگر است و بس. تکفیر عالمانی نستوه مانند مرحوم صدرا از این جمله بوده است.

۱.۱. اطن مسئله

در صدد هستیم معیارها، ادله جواز و عدم جواز تکفیر را بیان کنیم. این که مسلمان چه کسی است و چه زمانی و چه عواملی می تواند شخصی را از اسلام خارج کند و ما مجاز به تکفیر او خواهیم بود در منطق قرآن و اهل بیت (علیهم السلام) اسلام و مسلمان دارای ارزشی بسیار است، که ورود به دایره اسلام راحت و خروج از آن بسیار سخت می باشد. تکفیر خارج شمردن از اسلام و از بین گروه مسلمین است، و در تاریخ زندگانی ائمه معصومین (علیهم السلام) بسیار انگشت شمار بوده است که شخص یا گروهی را تکفیر کرده باشند و احکامی مثل احکام ارتداد بر آنها حمل کرده باشند. بدست آوردن منطقی صحیح و معیاری درست برای تکفیر، مساله مهمی است که باید به آن پرداخت.

از طرف دیگر اهل بیت (علیهم السلام) نیز در مواردی به تکفیر پرداخته اند و گروهی را به کفر نسبت داده اند و نسبت به مخالفان مذهب تشیع موضع گیری های متفاوتی داشته اند. از جمله در منابع روایی، بعضی از فرق مذهبی از دایره اسلام خارج شمرده می شوند، به این معنا که هر چند اصولی از اسلام را پذیرفته باشند و شهادتین بر زبان داشته باشند اما آنها را مسلمان نمی دانیم. به عنوان مثال بحث پیرامون ناصبی ها و یا کفر شخصی که محبت و ولایت حضرت امیر المومنین (علیه السلام) را ندارد، از جمله این موارد است. بررسی این روایات و تبیین مقدار دلالت آنها برای بدست آوردن ملاک و معیار تکفیر از مسائل این نوشتار است یادآوری این نکته دارای اهمیت فراوان است که اگر دایره مسلمانان را بنا بر روایات معین می کنیم و می گوئیم حق تکفیر این عده را نداریم به معنای حقانیت مذ هب و یا قبول روش آنان نیست. لذا ما درصدد بیان حقانیت هیچ گروهی نیستیم و دفاع از مسلمانی یک گروه به معنای دفاع از حقانیت آن گروه و مذهب نخواهد بود.

۱.۲. پیشینه تحقیق

بواسطه اهمیتی که مسئله تکفیر در بحث اتحاد و تفرقه بین مسلمین دارد، علمای شیعه و سنی سعی بر تحذیر مسلمین از تکفیرهای نابجا داشته اند. و عمده این آثار اشاره کوتاهی به آیه یا روایتی داشته اند. سعی عمده این